

aliquam deprecans, nec verbum aliquod pro ereptione sui protulit, sed ac si mutus regulare silentium custodivit. Tandem vero, donante Domino, qui circumjacebat, horrore nescio quo propulsi evigilantes, fures adesse deprehendunt, effugant, et a timore hominem liberant. Rursus quoque Pictavis e simili discrimine a dissimilibus personis illato mirabiliter divina eripuit dignatio. Præterea multa sibi accidere infestissima, quæ incredibili toleravit sufferentia. Sed exsequamur proposita, omittentes ista. Ea vero tempestate quidam ditissimus vir vocabulo Ainricus multis muneribus, multis blandimentis Patrem Theodelimum circumveniens, ab eo ut ecclesiam ad portum Malliaci construeret impetravit. Impetravit heu proh nefas! et Simoniace ædificavit. Sed de hoc satis sit dictum.

Verum dux de quo in superioribus dicebamus cum de Patris Theodelini propectu loqueremur, sexagesimo primo, ut fertur, ætatis anno, regni vero trigesimo septimo, filiis in principatu relictis anno ab Incarnatione Domini et Salvatoris nostri millesimo trigesimo defungitur, atque in Malliacensi claustro honorifice sepelitur. Post cujus decessum quindecim venerabilis Pater Theodelinus annis in corporea carne mansit, atque millesimo ab Incarnatione Domini ac quadragesimo quinto anno Kalendaris Januarii apud Burguliense cœnobium sanctis mysteriis initiatus, corpus terris, spiritum reddidit sæculis æternis, Abrahæ, ut credimus et optamus, sinibus locatus, Christi fruitur bonis. Cui succedens vir mansuetissimus et humilis vocabulo Umbertus quindecim annis Malliacense cœnobium sat mode-

stie rexit, atque patientiæ et longanimitatis suæ clarissimum charissimis filiis specimen relinquens, millesimo sexagesimo anno ab Domini Incarnatione vivendi finem fecit.

Post hunc quoque eidem regimini quidam præfuit Goderannus, natione, uti ego accepi, Gallus, alterius quidem monasterii monachus; sed necessario, ut multis videtur, illuc exstitit subrogatus. Nam de eo tenet sermo quod, si rebus tum gestis quando electus est digna imponatur consideratio, vere, secundum viri prudentis assertionem, ipse in tempore iræ factus est reconciliatio. Sed quoniam dum hæc scribimus adhuc humanis interest rebus, ejus ex actibus silentium nobis indicimus, ne adulatoris notam incurramus. Utruma utem amore Domini an odio dignus sit posteris judicandum servemus:

Hic rivulum verbi libuit defigere nostri.

Ne protracta nimis tedio sit pagina doctis.

Alia manu: Et est notandum quod Guillelmus fundator Malleacensis in fine dierum suorum effectus est monachus, et tempus totius vitæ suæ fuit 71 annorum, et obiit ac sepultus in choro dicti loci, anno Domini 1019.

Cum oraculum vatis divinitus inspirati ut laudare Dominum in sanctis ejus atque in virtutibus ejus merito debeat humana propago, adhortetur, quandoquidem holocausta laudis, bono animo emissa aditus quodammodo fit, quo sibi unigenitus filius ostendatur Filius Dei qui passim in divinis lineis aut salutare Dei dicitur, eo quod salvos faciat suos, aut brachium sive dextra: *Cætera desiderantur in codice ms. quo usus sum.*

ANNO DOMINI MLXXIII.

ALEXANDER II

PONTIFEX ROMANUS.

NOTITIA HISTORICA IN ALEXANDRUM II.

(GIACONI, *Vitæ et Gesta Romanorum pontificum et cardinalium*, II, 217.)

Agebatur annus salutis sexagesimus primus supra millesimum, cum, Nicolao II vita functo, ingens seditio de novo pontifice deligendo clerum populumque Romanum invasit. Alii enim, Cæsare Henrico inconsulto, pontificem dicere constituerant. Alii vero more per id temporis in aliquot Romanorum pontificum creationibus usurpato, et Cæsaris voluntate pontificem creari patebant Ruorum caput Hugo Candidus, Tridentinus, presbyter cardinalis tituli Sancti Clementis erat. Cæsar, maximo episcoporum conventu Basileæ habito, auctoribus maxime Giberto Corrigha Parmensi, Cæsarcæ aulæ cancellario, Placentino, et

Vercellensi episcopis, Cadaloum Palovicinum, episcopum Parmensem, absentem ad suum episcopatum, summum pontificem designari curavit. Qui, electionis decretum probans, Honorii II nomen accepit, eique Cisalpini omnes episcopi obtemperaverunt. Quæ dum in Germania gererentur, cardinalium et populi Romani pars major, auctore Hildebrando archidiacono qui unus omnium maxime laboravit, Anselmum, de Bædagio nobilem, Mediolanensem, doctrina et vitæ integritate illustrem, Aselnts viri olim in ea urbe primarii filium, tunc episcopum Lucensem etiam absentem, Romanum

pontificem renuntiaverunt. Is, dudum canonicus regularis in monasterio Lateranensi factus, ex eo ordine ad Ecclesiam Luccensem promotus fuerat. Lucca accitus, Romam illico venit; ubi antequam Cadalous ut consecraretur accederet, pridie Kal. Octobris, die Dominico, in basilica Sancti Petri, ab episcopis cardinalibus inauguratus, Alexandri II appellationem sibi imposuit, seditque, Cæsare Henrico IV, annos undecim, menses sex, dies viginti duos.

Hæc audiens Cadalous, imperatorem Augustæ Vindelicorum adiit, et insignia pontificalia, illi ab Urbe transmissa, usurpans, se pontificem maximum appellabat, et bellum contra Alexandrum adornans, in Italiam venit, et haud contemendis Longobardorum copiis comparatis, armata manu Romam, ut apostolicam sedem vi consequeretur, accessit. Cui Cincio quodam nobili Romano, Stephani præfecti filio, urbs Leonina, arx S. Angeli, pons Milvius prodita fuere, quæ valido præsidio ab eo munita eunt. Cadaolo superveniente, in pratis Neronianis gravis pugna committitur, qua multi utrinque cecidere; pars tamen Cadaloi prævalere visa est, plurimis Alexandrinorum cæsis. Alexander tum Laterani armato præsidio se continebat. Superveniens interim dux Gothefridus, ambas partes discedere ab armis jussit, suasitque ut controversia, non ferro, sed jure finiretur. Quievire aliquantisper factiones Alexander, media Quadragesima anni 1062, synodo episcoporum Laterani coacta, Cadaloum excommunicavit. Cadalous, Parmam reversus, idem cum consentientibus episcopis adversus Alexandrum fecit, majorique exercitu coacto, anno qui secutus est, ad urbis oppugnationem rediit. At vero, erupentibus Romanis cum Gothefridi ducis copiis, tantus terror Honorianos invasit ut omnes in fugam acti sint, et paulum abfuerit quin Cadalous, a suis desertus, in hostium potestatem veniret, quem Cincius, facto cum suis cuneo, per media civium agmina, ægre in Hadriani arce perduxit. Ubi aliquandiu cum obsassus et nullam sibi libere abeundi facultatem esse videret, trecentis argenti libris Cincio persolutis, incolumis dimissus est. Cum magnas urbi duplici oppugnatione calamitates intulisset, turpi fuga cum paucis aliquot actus, Parmam rediit, et pontificalia munia usurpabat. At vero cum schisma in longum protraheretur, actum est ut Mantuæ concilium indiceretur in Quadragesima proxima, anno Domini 1064.

Advenere ex Germania Vanno, archiepiscopus Coloniensis, cui regni administratio et pueri imperatoris tutela ab imperii principibus, matre Agnete exelusa, commissa fuerant, et Vincelaus Altaichii episcopus, Annalium Baiorum scriptor, multis episcopis cemitati, et ex Italia episcopi et abbates multi; ad quod Alexander cum cardinalibus accessit. Honorius ad Aquas Nigras subsistens, eo accedere recusavit, nisi ex officio suo synodo præesse permetteretur, cujus superbiam et pertinaciam cuncta synodus damnans, eum quod ve-

nire gravatus esset pontificatu privavit, et Alexandrum, ut legitimum pontificem, complectitur. Qui objecta sibi Simonie, et adversus Cæsarem cum Normannis conspirationis, crimina diluit, Tum ab omnibus episcopis, et præsertim Longobardis, qui ejus creationem maxime oppugnaverunt, ut verus Christi vicarius veneratur; quos blandissime allocutos, sibi amicissimos, et fidos dimisit. Rebus omnibus ex sententia compositis, et Mantuana synodo absoluta, Alexander Romam versus iter cepit; Cadalous Parmam, et alii ad urbes suas reversi sunt. Atque hac ratione, archidiacono Hildebrando præcipuo auctore, Romana Ecclesia in creatione pontificum suam libertatem recuperavit. Alexander, Romam rediens, Luccæ tandiu subsistit quod archidiaconus Romæ res Normannorum tumultu turbatas componeret.

Luccæ ecclesiam, cujus antea episcopus fuerat, dedicavit, et multis privilegiis exornavit. Quo anno Hugo Candidus cardinalis, totius schismatis auctor, pœnitentia ductus, veniam suppliciter ab Alexandro petiit et impetravit.

Anno salutis 1065, rebus omnibus Hildebrandi diligentia in urbe pacatis, Alexander Romam rediit cujus suasu Hildebrandus, Gothefridi ducis et Mathildis comitissæ auxiliariis copiis fretus, quæ schismatis tempore Normanni in Campania de Ecclesia Romana vi abstulerant, recepit, pacemque cum iis renovavit, et ipsorum dux Robertus Guiscardus principatus sui possessionem beneficiario jure ab Alexandro secundo, quemadmodum etiam a Nicolao secundo etiam tum primum fecerat, suscepit; pontifex postea in Campaniam profectus, Cassini aliquot monachos Cassinates variis dignitatibus, etiam cardinalatu, Hildebrandi rogatu, exornavit. Apud urbem Melphim primum, post schisma, concilium alterum Laterani in urbem reversus celebravit. Petrum Damiani Ostiensem episcopum ad imperatorem Henricum IV cum legatione misit, ne legitimam uxorem, pellice inducta, sine causa ejiceret. Eundem imperatorem ad satisfactionem Romam vocavit pro labe Simoniacæ sibi objectæ, quippe qui episcopatus et abbatias plus offerentibus et hominibus his honoribus indignis vendidisse diceretur. Carolum episcopum Constantiensem, de Simoniacæ labe convictum in synodo Moguntie coacta, episcopatu ejici jussit; Robertum Augiensem abbatem, ejusdem criminis reum, opera Hugonis abbatis Cluniacensis legato apostolico privante. Cassinatem ecclesiam, ab abbate Desiderio a fundamentis ædificatam, magno Italiae episcoporum et procerum numero congregato, Kal. octobris anni 1061 multa cum solemnitate dedicavit. Interfuerunt tantæ celebritati pontifex cum cardinalibus, archiepiscopi, episcopi XLIV, et totius Apulie et Calabriae proceres.

Eidem cœnobio pontifex monasterium Palladium Romæ et Tarracinam concessit. Anno qui secutus est pontifex aliud Laterani concilium quintum egit in quo episcopos aliquot et abbates Teutonicos, de

Simolaca labe convictos, damnavit, et legatum ad eam reprimendam misit Hugonem abbatem Cluniacensem. In sequentis anni synodo alia Lateranensi, quæ sexta fuit earum quas ab eo congregatas constat, aliquot prælati honoribus exuti sunt. Gibertus Corrigia Parmensis, olim imperialis aulæ cancellarius, rogatu Augustæ Agnetis, archiepiscopus Ravennas ab Alexandro papa, quanquam fere invito et relu-

ctante, consecratus est, cum quanta mala Dei Ecclesiæ eum illaturum esse vir sanctus præageret. Et haud longe post, festis paschalibus celebratis. Alexander papa, senio confectus, Romæ in palatio Lateranensi beato fine quievit. Cujus corpus in basilica Constantiniana, cujus olim canonicus fuerat et in qua eundem ordinem collapsum restituerat, sepultum est. Non vacavit sedes.

NOTITIA HISTORICA ALTERA.

(MANSI, *Concilia generalia*, tom. XIX, pag. 939.)

Alexander, patria Mediolanensis, episcopus Luccensis, antea Anselmus nuncupatus, post tres menses interregni, a cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ legitimo ritu pontifex Romanus hujus nominis secundus electus est anno Christi 1061, tempore regnantis Henrici IV. Cum obitus Nicolai papæ innotuisset, comites Tusculani et Galeriani alique Romani proceres, propter fœdus cum Nortmannis initum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus infensi, habita pseudosynodo Basileensi, comitem quemdam Galeris deputarunt, qui coronam auream et insignem patriciatus titulum, ad regem Henricum deferens, pro Romano pontifice ex Longobardia eligendo sollicitaret. Cardinales, circumventionem eorum cognita, idem præstiterunt, et ad eundem regem Stephanum cardinalem presbyterum, quondam Cluniacensis cœnobii monachum, ablegarunt. Qui cum, regis ministris obstantibus, contra jus gentium ad colloquium regis non admitteretur, rediit ad suos, quidque sibi evenisset coram omnibus exposuit. Facta relatione, circa Kalendas Octobris cardinales pontificem elegerunt. non quem vellent, sed quem regi gratum fore putabant: nimirum Anselmum, patria Mediolanensem, episcopum Luccensem, regis familiarem, aulæque regis quasi alumnum et domesticum. Sed quid accidit? Audita electione Anselmi, quæ inscio et inconsulto rege contigisset, conclamata est ab omnibus in aula regis injuria regi illata. Hortatu ergo Guiberti Parmensis cancellarii, duo episcopi publico concubinato infamati cum Gerardo illo Galeris comite et sacrilego prædone, quem Nicolaus in Romano concilio excommunicaverat, ipso festo Simonis et Judæ convenientes, Cadaloum Parmensem episcopum jam antea excommunicatum elegerunt, novumque schisma concitarunt. Petrus Damiani schismaticum per litteras increpavit, sed tantum abest ut homo pestilens litteris Petri exteritus cessaret, ut etiam ipse turpissimus turpissime viveret, aliisque turpiter viventibus conniveret. Cumque ea re incontinentium clericorum omnium animis sibi conciliaret libidinique frena laxaret, dicti sunt Cadaloitæ, qui antea Nicolaitæ dicebantur.

Alexander Hildebrandum, statura quidem par-

vum sed viribus ingenii et gratia Spiritus sancti admirabilem, ex archidiacono creavit cancellarium cui universæ Romanæ Ecclesiæ administratio ex officio committeretur. Cadalous, corruptis auro proceribus Urbis, Romam armata manu ingredi tentavit: sed repulsus magna sui confusione ad propria revertit. Cumque hæc omnia fierent studio, instinctu et opera istius Guiberti principis, quem imperatrix cancellarium fecerat, singulari Dei consilio accidit ut sancto Annoni Coloniensi archiepiscopo (qui Henricum regem puerum jam annorum decem a matre Agnete imperatrice subduxerat, blanditiisque delinitum, cæterorumque Germaniæ principum obsequio frequentatum et cultum, educandum retinens) regis custodia et regni administratio, habitis desuper comitiis, demandaretur. Hanc potestatem consecutus, ad res Ecclesiæ componendas atque schisma novum plane extirpandum contulit se in Italiam, et Romam usque pervenit. Inde in Germaniam reversus, hortatu Petri Damiani in præsentia regis episcoporum Germaniæ et Italiæ synodum convocavit: qua, post disputationem inter Romanæ Ecclesiæ defensorem et advocatum regium habitam, omnium acclamatione Cadalous pseudopontifex est damnatus, Alexandri autem electio comprobata. Quod cum Patres Mantuani concilii, cui Anno Coloniensis legatione regis nomine functus inter fuerat, sua sententia confirmassent et schismaticus secundo Urbem infeliciter expugnare tentasset, tandem pseudopontifex a schismate recedens, petita et obtenta venia Alexandro, paucis post diebus malam mortem incurrit. Augusta quæ nefariæ Cadaloi promotioni faverat, pœnitentiam actura Romam venit ad limina apostolorum, seque non tantum imperio, verum etiam sæculari cura et honore totam abdicavit. Alexander pontifex sedem apostolicam quiete adeptus, legationem misit ad Eduardum regem Angliæ pre Wulstano Wigorniensis Ecclesiæ episcopo eligendo. Petrum Damiani ablegavit in Gallias propter angustias quibus Cluniacenses monachi affligebantur; eundem misit Florentiam ad schisma ibidem conflatum denuo componendum.

Hæresim Nicolaitarum, qui clericorum conti-